

Клименко Л.Г., вчитель-методист НВК «РОЛІ» (м. Рівне),
Клименко Л.В., к.с.-г.н., доцент (Національний університет водного господарства і природокористування, м. Рівне)

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПРОЦЕСІ КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВНОГО ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ

В статті проаналізовано інтегрований метод навчання граматики англійської мови, розглянуті семантичні та дискурсивні фактори навчання, а також запропоновано соціально-особистісні, загальнонаукові та загально-професійні компетенції.

Ключові слова: граматика, семантичні та дискурсивні фактори, інтегрований метод, компетенції.

Результатом вивчення англійської мови студентами ВНЗ є набуття ними соціально-особистісних, загальнонаукових та загально-професійних компетентностей.

Соціально-особистісні компетенції:

- здатність оперувати фаховим матеріалом на іноземній мові;
- здатність до презентації результатів науково-дослідної діяльності іноземною мовою.

Загальнонаукові компетенції:

- базові знання з англійської мови, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації творчої особистості, вміння використовувати ці знання в професійній науково-дослідній діяльності;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання і практичні навички в процесі опрацювання наукової та методичної літератури на іноземній мові;
- володіння комунікативними стратегіями і тактиками, мовленнєвими нормами, вміння адекватно використовувати їх при вирішенні фахових завдань;
- володіння навичками кваліфікованого аналізу, коментування, реферування, анотування і узагальнення результатів наукових досліджень на іноземній мові;

- здатність до продукування, реферування, редагування і анутовання іноземною мовою всіх типів текстів наукового, офіційно-ділового та публіцистичного стилю.

Загальнопрофесійні:

- фундаментальні знання специфіки іноземних мов та особливостей функціонування мов у сучасному світі;
- здатність до письмової й усної комунікації іноземною мовою;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички та адаптувати їх до суміжних дисциплін у науковій і дослідницькій діяльності.

Успіх у навчанні і вихованні студентів забезпечується не лише слідуванням методичним системам, що закладені в навчально-методичних комплексах, але й творчим підходом до їх реалізації, що дозволяє формувати в них потребу навчатися, уміння раціонально працювати, розвивати здатність мислити, проявляти творчість і самостійність під час вирішення поставлених завдань та мовленнєву активність.

В даному випадку варто наголосити на ролі навчання граматиці у викладанні іноземної мови, тому що саме граматика допомагає правильно, логічно оформити свою думку, використати потрібну мовну форму, а також, що не менш важливо, зрозуміти логіку мислення, думку, висловлену носіями мови.

Головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні комунікативної компетенції, базою якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок.

Сьогодні ми повинні навчити студентів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Ми повинні підготувати їх до спілкування в реальних життєвих ситуаціях, навчити їх здобувати знання самостійно з метою вдосконалення в галузі обраної майбутньої професії. Саме на уроках іноземної мови викладач повинен формувати в учнів уміння і навички іншомовного спілкування, передбачити досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, орієнтуватися у соціокультурних аспектах країни, мову якої вивчають.

В різні часи, різні вчителі мали різну точку зору щодо формування граматичних навичок учнів. Були думки, що граматиці взагалі не потрібно навчати, так як учні інтуїтивно засвоюють правила мови, подібно тому, як це робиться в рідній мові. Адже дитину, що починає

говорити, ніхто не вчить граматичному оформленню речень, вона це робить інтуїтивно, чуючи речення і фрази від оточуючих.

Проте інша група вчителів вважає, що граматики є основою мови, тому потрібно давати учням правила, пояснювати їх і відпрацьовувати на практиці. Ці два підходи до навчання граматики називають **індуктивним** та **дедуктивним**. Але який же із цих методів є найбільш ефективним? В даний час існує думка, що слід визначати мету і потреби учнів: їм потрібна мова як засіб спілкування чи для читання, перекладу, письма [1; 2].

В середньому навчальному закладі згідно програми учні мають навчитися читати, розуміти прочитане, розуміти носіїв мови, писати і спілкуватися іноземною мовою. Але всі ці види мовленнєвої діяльності так чи інакше базуються на граматичних навичках учнів.

Отже, ми постаємо перед дилемою: як навчити учнів правильно користуватися граматичними структурами?

Існує інтегративне навчання граматики, що поєднує чотири "ex": exploration, explanation and expression (дослідження, пояснення і висловлювання).

Інтегрований метод навчання граматики створює оптимальні умови для навчання учнів, він поєднує основу, що базується на формі граматичного явища та на його значенні. Учні мають можливість запам'ятати граматичні правила і попрактикувати їх у спілкуванні в автентичних та змодельованих ситуаціях. Так як фундаментальною основою мови є спілкування, то найбільш важливим кроком у навчанні граматики є інтеграція граматичних принципів у рамки комунікації. Щоб уникнути відірваності граматичних правил побудови речень від реальної картини життя, до уваги слід взяти наступні аспекти:

- 1) соціальні фактори;
- 2) семантичні фактори;
- 3) дискурсивні фактори (виклад, роздум – письмовий чи усний).

Важливо врахувати соціальні фактори, спілкуючись з різними категоріями людей (близько знайомими, мало знайомими, незнайомими взагалі), тому що граматичні структури в даному випадку можуть суттєво відрізнятися (зокрема, коли мова йде про погодження, непогодження, ввічливість, відмову і т. п.).

- a) Sorry, I can't. I'm gotta work.
- b) Oh, I'm sorry. I'd love to, but I won't be able to. I have to work.
- c) How nice of you to ask! I'd really be delighted but I'm afraid I

have to work that night.

Семантичні фактори включають значення граматичної структури, яке може бути різним (це, зокрема, позначення часу, ступеня, кількості, можливості).

- Наприклад, few: a) John has a few good ideas;
 b) John has few good ideas.

Значення першого речення є позитивним, в той час як іншого – негативне.

Вибір форми висловлювання є не тим, до кого людина звертається, а тим, що вона хоче сказати.

Дискурсивні фактори включають поняття про тривалість дії, порядок слів у реченні, узгодження нової і старої інформації. В англійській мові найбільш важливий елемент, на який ми хочемо наголосити, ставиться в кінці речення. Непрямий порядок слів в наступних реченнях є в тексті дискурсії:

- a) He gave the flowers to Mary (not to Jane).
 (Whom...?)
b) He gave Mary the flowers (not chocolate).
 (What...?)

I, звичайно, важливо розуміти як вводяться граматичні структури чи явища в процесі навчання:

I. Презентація.

Це надзвичайно важливий етап, що визначає надалі успішне формування граматичних навичок, сприяє попередженню типових помилок у мові учнів. Сюди входить:

створення вчителем ситуації чи постановка загального комунікативного завдання, для вирішення якого буде потрібна ця граматична структура. (напр., введення граматичних часів, структур there is/are);

демонстрація вчителем певних ситуативно оформлених висловлювань з даною структурою (напр., текст пісні, ігрові моменти, проблемні ситуації – чому так, чи чому не так?).

II. Сфокусована практика.

Підключення учнів до побудови подібних висловлювань в запропонованих ситуаціях, хороше та індивідуальне проговорювання мовних зразків, так звані "drills", підстановці таблиці, що поступово ускладнюють завдання (однина – множина, різні займенники). Трансформація речень (від простого до складнопідрядного, рекомбінація і т. п.)

III. Комунікативна чи мовна практика, що включає складання діалогів з використанням даного граматичного явища,

- ✓ говоріння на запропоновану тему (e.g. що ви завжди робите, що робили вчора);
- ✓ розповіді за картинкою (e.g. Present Continuous);
- ✓ ситуації, де вживаються дані граматичні явища (E.g. Дайте рецепт страви (Imperative verb form). Розкажіть як пройти в центр міста (Present Ind., безособ. it). Обговоріть план походу в зоопарк (Future Simple, If-clauses). Опишіть ваш вихідний (Past Simple, Question – form). Рольова гра "Shopping" (can, may, some, any, etc.) React to the burglary of your house or apartment upon discovery and in making a police report (Present Perfect Active and Passive, etc.).
- ✓ драматизація прочитаного тексту;
- ✓ коментування фільму;
- ✓ рольова гра.

Звичайно, не кожна граматична структура вимагає при її введенні виконання всіх цих дій. Це вибрати вчителю, виходячи із специфіки граматичного навичку. Слід відпрацювати ці явища до автоматизму у вживанні їх в мовленні. Для цього і пропонувалися вище згадані вправи. І завершальним етапом роботи над формуванням граматичних навичок є введення їх у перелік з іншими при побудові монологічних та діалогічних висловлювань [3-5].

Таким чином, інтегрований метод навчання граматики англійської мови у НЗ I та III рівнів акредитації створює сприятливі умови для набуття студентами ВНЗ знань, умінь та навичок усіх видів мовлення для формування іншомовної комунікативної компетентності, яка уможлиблює усне і письмове їх спілкування у професійній сфері.

Перелік інтегрованих методів навчання студентів ВНЗ при вивченні англійської мови, корелюють із визначеним вище переліком соціально-особистісних, загальнонаукових та загально-професійних компетенцій.

Студенти мають знати:

граматичні структури, які є необхідними для вираження відповідних функцій та понять, а також для розуміння оригінальних текстів у професійній сферах; правила англійського синтаксису, щоб мати можливість розпізнавати оригінальні професійно-орієнтовані тексти; мовні форми, властиві для наукового, офіційного та розмовного реєстрів і професійного мовлення; широкий діапазон

репродуктивного вокабуляру (у тому числі термінології), що є необхідним в академічній та професійній сферах.

Уміти:

розуміти, як мовленнєва поведінка в професійному середовищі України відрізняється від інших при порівнянні мовних і мовленнєвих культур; розуміти різні засоби вираження складових культури у конкретних мовних професійних контекстах і те, яким чином вони співвідносяться одна з одною; застосовувати міжкультурні реалії у процесі безпосереднього усного і писемного спілкування в професійному середовищі; дотримуватися норм мовленнєвої поведінки та культури мовлення в типових академічних, професійних, соціокультурних та соціо-побутових ситуаціях, а також знати правила мовленнєвої взаємодії між людьми у різних ситуаціях спілкування.

Висновки:

1. Застосування у навчальному процесі НЗ І та ІІ рівнів акредитації інтегрованого методу навчання граматики створює оптимальні умови для базової підготовки абітурієнтів, вивчення та удосконалення знань англійської мови у професійній сфері під час навчання у ВНЗ.

2. Результатом вивчення англійської мови у ВНЗ, згідно вимог «Стандарту вищої освіти України» є набуття випускниками соціально-особистісних, загальнонаукових та загально-професійних компетентностей.

1. Стеченко Т. О. Дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка і психологія». – К. : Вид. центр КНЛУ. – 2002. – Вип. 5. – С. 280–286.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: (Учебное пособие). – М. : Слово, 2000. – 624 с.
3. Хомицкая А. Н. Профессионально-ориентированное совершенствование фонетической стороны иноязычной речи студентов старших курсов языкового педагогического вуза (на материале английского языка): Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – Н. Новгород, 1999. – 278 с.
4. Черноватий Л. М. Основи теорії педагогічної граматики іноземної мови: Автореферат. – К., 1999. – С. 2–6.
5. Сіденко Н. Г. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з дисципліни іноземна мова (англійська) для студентів I курсу всіх напрямів підготовки всіх галузей знань всіх факультетів. – Херсон : ХНТУ, 2013. – 95 с. (Реєстр. № 15/534 – 15.01.2013).

Klymenko L. H., Teacher-methodologist of English (Educational Complex “Rivne Regional Boarding Lyceum”, Rivne),

Klymenko L. V., Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

TECHNOLOGIES OF GRAMMAR COMPETENCE FORMATION IN THE PROCESS OF COMMUNICATION ORIENTED WAYS OF TEACHING GRAMMAR

Integrated method of teaching English grammar has been analysed in the article, as well as semantic and discursive factors of studying are considered, socio-individual, general scientific and general professional competences have been suggested.

Keywords: grammar competence, semantic and discursive factors, integrated method.